

Luomukysely 2013

Varsinais-Suomen luomutuottajat liputtavat
laadun ja yhteistyön puolesta

TAINA KUOKKANEN (TOIM.)

Luomukysely 2013

Varsinais-Suomen luomutuottajat liputtavat
laadun ja yhteistyön puolesta

TAINA KUOKKANEN (TOIM.)

RAPORTEJA 100 | 2013

**LUOMUKYSELY 2013
VARSINAIS-SUOMEN LUOMUTUOTTAJAT LIPUTTAVAT
LAADUN JA YHTEISTYÖN PUOLESTA**

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

**Taitto: Päivi Lehtinen
Kansikuva: Sari Paavilainen**

ISBN 978-952-257-883-9 (PDF)

**ISSN-L 2242-2846
ISSN 2242-2854 (verkkajulkaisu)**

URN:ISBN:978-952-257-883-9

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

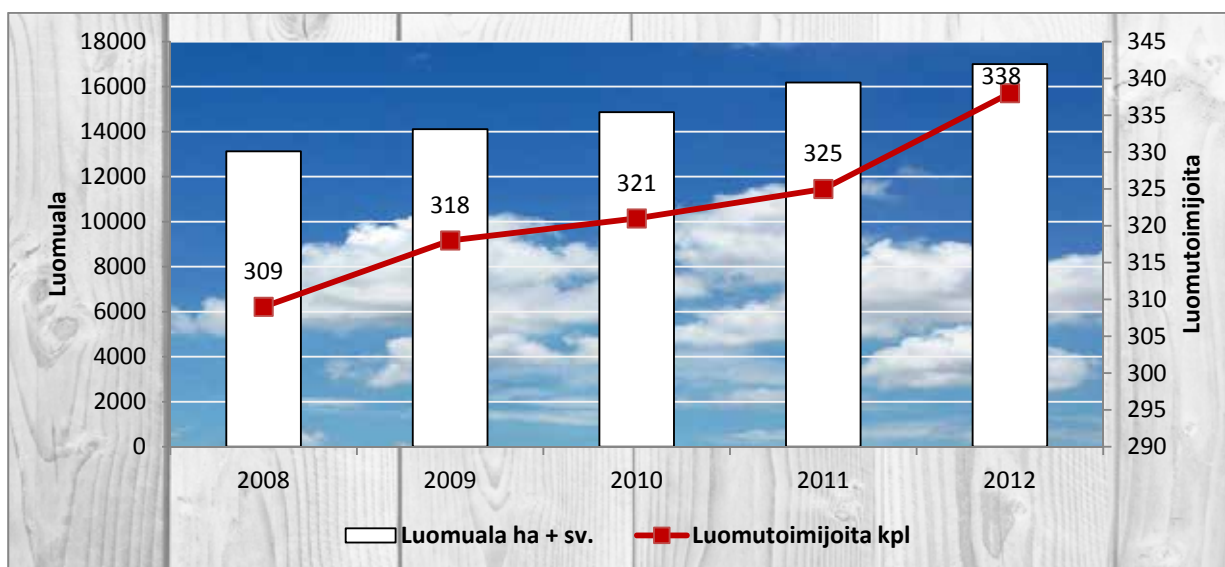
Sisällys

Alkusanat	2
Vastaajien henkilö- ja tuottajaprofiili.....	4
Laadukkaita tuotteita hyvään hintaan vai kannattamatonta ”humpuukia”	6
Luomutuotteiden laatua halutaan korostaa	6
Luomu - ohimenevä muoti-ilmiö?	8
Tuotantomenetelmistä ja viljelykasveista suurin tiedon tarve	9
”Maalaisjärkeä ja mutkatonta palvelua”	11
Yhteistoimintaa ja yleisiä toimintaedellytyksiä halutaan parantaa	14
Liite 1. Luomukysely 2013	16
Kuvailulehdet.....	23

Alkusanat

Vuonna 2010 MTK - Varsinais-Suomi toteutti alueen maataloustuottajille suunnatun kyselyn, jossa tiedusteltiin tuottajien luonnonmukaista tuotantoa kohtaan osoitettua kiinnostusta. Kiinnostus osoittautui laajaksi, sillä neljäsosa vastaajista ilmoitti olevansa kiinnostunut tai ilmoitti harkitsevansa luomutuotantoon siirtymistä. Luomukiinnostuskyselyn painopiste oli tuolloin kannattavuuteen, omavaraisuuteen ja lannan hyödyntämiseen liittyvissä kysymyksissä. Luomukiinnostusta alensi varsinakin huoli peltujen rikkakasvien hallinnasta.

Vuoden 2010 kyselyn aikana luomutarkastustoiminnan piiriin kuului 321 luomutoimijaa eli 5 % maan kunnan tuottajista ja viljelypinta-alasta. Vuonna 2012 luomutuotantotarkastusten piirissä oli Varsinais-Suomessa 338 luomutoimijaa. Luomutoimijoiden määrä on lisääntynyt siis vuoden 2010 kyselyn ajankohdasta lähtien 7 %. Luomuviljelypinta-ala on tänä aikana kasvanut 14 %. Kokonaispeltoala oli vuonna 2012 yhteensä 17 005 ha, joka sisältää myös siirtymävaiheessa olevat tilat¹. Alla kaavio luomuviljelypinta-alan ja luomutoimijoiden lukumäärän kehityksestä Varsinais-Suomessa vuosina 2008 - 2012.

Luomuviljelypinta-alan ja luomutilojen lukumäärät v. 2008 - 2012. Sv = siirtymävaihe. Lähde: Evira

¹⁾ Alaa viljellään luonnonmukaisesti, mutta satoa ei voida vielä markkinoida luomutuotteena (Lähde: Evira: Luomutilat ja luomutuotantoala; tilastot v. 2008 - 2012)

Tämän, helmikuussa 2013 toteutetun uusintakyselyn tarkoituksena oli päivittää tietoa luomukiinnostuksesta ja luomutuottajien ajatuksista heidän toimintaympäristöään koskien. Samalla tuottajilta pyydettiin palautetta viranomaisten ja neuvontatahojen palveluista. Tarkoituksena oli saada eväitä luomutuotantoon liittyvän neuvonnan, asiakaspalvelun, koulutuksen ja tiedotuksen edelleen kehittämistä varten. Kysely osoittautui varsin tärkeäksi ja palaute sekä viranomaisille että luomutoimijoille tarpeelliseksi.

Kysely toteutettiin sekä sähköpostitse Webropol-kyselynä että paperikyselynä ruotsinkielisille tuottajille ja niille vastaanottajille, joiden sähköpostiosoite ei ollut tiedossa. Kyselyyn osallistujien tiedot saatiin Eviran luomuvalvontarekisteristä. Kaikki maakunnan luomutuottajat saivat kyselyn. Tavanomaista tuotantoa harjoittavien yhteystiedot (1500 kpl) saatiin MTK – Varsinais-Suomen jäsenrekisteristä. Kyselyyn oli mahdollista vastata myös MTK – Varsinais-Suomen Internet-sivuilla olleen linkin kautta. Tavoitteena oli saada vastaus ainakin kolmasosalta maakunnan luomutuottajista. Tässä myös onnistuttiin: luomutuottajia oli Varsinais-Suomessa vuonna 2012 yhteensä 338 kpl ja heistä mukaan saatiin 126 vastaajaa eli hyvin edustava joukko - 37 % kaikista Varsinais-Suomen luomutuottajista. Sen sijaan tavanomaista tuotantoa harjoittavien vastausaktiivisuus oli heikompaa, sillä kaikista vastaanottajista vain 187 osallistui kyselyyn.

Kvantitatiivista aineistoa on analysoitu lähinnä suorina frekvenssi- ja prosenttijakaumina sekä joitakin muuttujia on ristiintaulukoitu muun muassa Webropol-, Excel- että SPSS -sovellusten avulla. Avoimet vastaukset on analysoitu käyttämällä kvalitatiivista aineistolähtöistä analyysiä. Tilastollisia merkitsevyyksiä ei voida ilmoittaa, eikä esimerkiksi taustamuuttujilla ole tässä aineistossa juurikaan merkitystä tulosten ja kysymyksenasettelun kannalta.

Raportissa luodaan ensin katsaus taustamuuttujiin sekä tuotanto-olosuhteisiin vastaajan tilalla. Sen jälkeen perehdytään luomuelintarvikkeiden markkinointiin, jonka jälkeen tavanomaista tuotantoa harjoittavat esittävät sekä kritiikkiä luonnonmukaiseen tuotantoon tuotantotapana että syitä luomukiinnostuksensa vähäisyyteen. Luvussa kolme keskitytään luomualan neuvontatoimintaan ja tiedonhakupoihin, jonka jälkeen tuottajat arvioivat Varsinais-Suomen ELY -keskuksen toimintaa ja eri viranomaisten ja toimijoiden harjoittamaa lupa- ja tarkastusmenettelyä. Lopuksi esitellään vastaajien mielteitä luomutoiminnan edellytyksistä ja edunvalvonnasta sekä tuotantotavan kehi-

tysnäköymistä yleisesti. Luku seitsemän on yhteenve-toa kyselyn tuloksista.

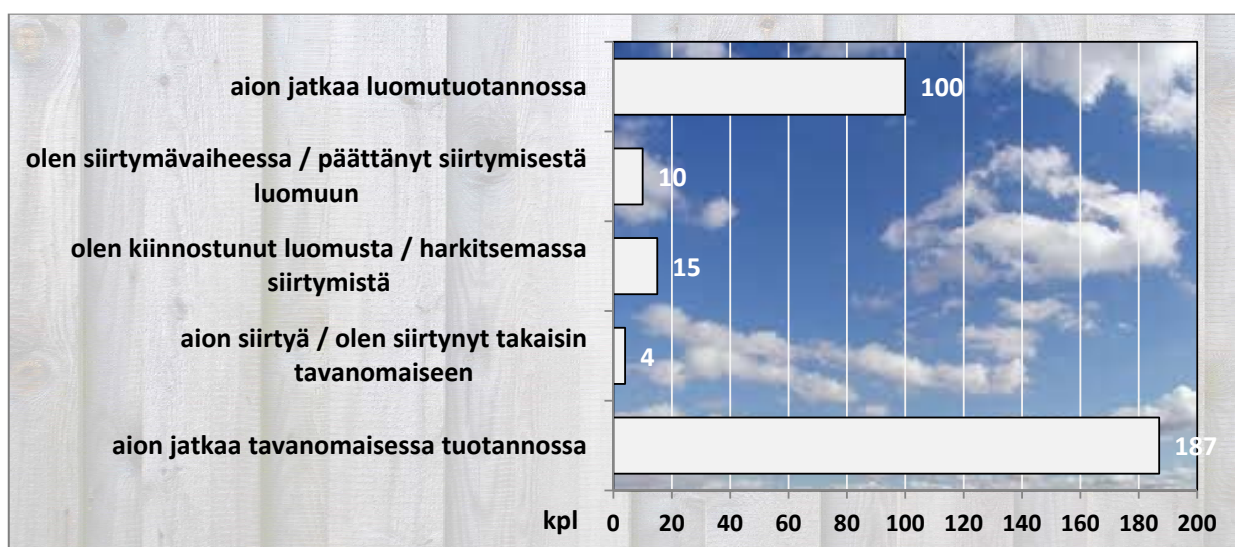
Kyselyn työryhmään kuuluivat MTK – Varsinais-Suomesta hankekoordinaattori Sari Raimoranta, Pro-Agria Länsi-Suomesta luomu- ja kasvinviljelyneuvoja Heikki Ajosenpää, Varsinais-Suomen ELY -keskuksen maaseutupalvelut -yksiköstä ympäristöpäällikkö Tiina Katila sekä ympäristöagrologit Erkki Aro ja Eila Strang. Aineiston analysoi ja raportin kokosi VTM Taina Kuokkanen niin ikään Varsinais-Suomen ELY -keskuksen maaseutupalvelut -yksiköstä.

Vastaajien henkilö- ja tuottajaprofiili

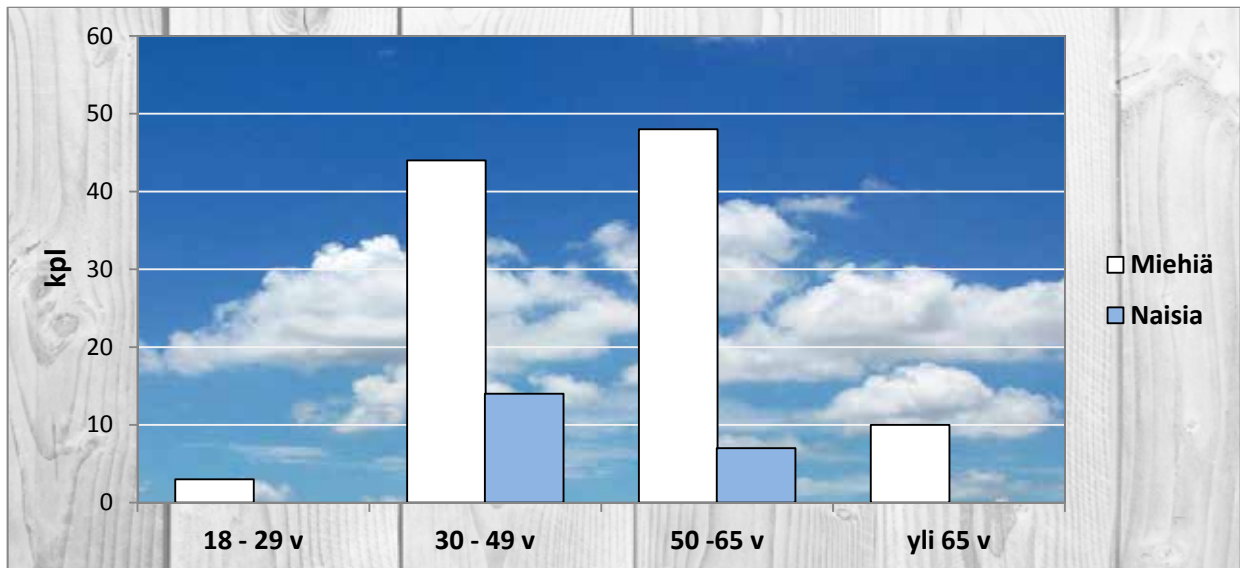
Kaiken kaikkiaan vastauksia saapui maaliskuun loppuun mennessä 316 kpl, joista 187 vastaajaa ilmoitti jatkavansa harjoittamaansa tavanomaista tuotantoa, eikä siis osallistunut luomutuottajille tai luomutuotannosta kiinnostuneille suunnattuun kysymysosioon.

Luomutuotantoa harjoittaa ja sitä myös aikoo jatkaa 32 % kaikista vastaajista. 5 % tavanomaista tuotantoa harjoittavista ilmoitti olevansa luomutuotannosta kiinnostunut ja kertoi harkitsevansa siirtymistä luomutuotantoon. Vastaavasti 1 % vastanneista luomutuottajista aikoi myöhemmin siirtyä, tai oli jo siirtynyt takaisin tavanomaiseen tuotantoon. Suorat jakaumat esitetään alla olevassa diagrammissa.

Perusteluja luomutuotannosta tavanomaiseen tuotantoon siirtymisestä esitellään luvussa kolme, samoin kuin syitä siihen, miksi luomutuotanto ei ole tavanomaista maataloutta harjoittavan omalla kohdalla realistinen vaihtoehto. Vastaajista naisia on 17 % ja miehiä 83 %. Miespuolisia vastaajia on enimmäkseen ikäryhmässä 50 – 65 – vuotiaat (N= 48), kun naisia vastaavasti eniten 30 – 49-vuotiaiden ikäryhmässä (N= 14). Nuoria 18 – 29-vuotiaita miehiä on vain 3 kappaletta, eikä naistuottajia ole tässä vastaajaryhmässä lainkaan. Myöskään yli 65-vuotiaita naisia ei vastaajien joukossa ole ollenkaan, kun taas tämän ikäisiä miehiä on 10 kpl vastaajista.

Luomukiinnostus. (Suora jakauma N=316)

Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma. (N = 126)

Luumutuotannon tarkastuskohde tilalla (%-osuudet)

Tyypillisin luomukyselyyn vastaaja on peltokasviviljelyä harjoittava noin 46-vuotias mieshenkilö, jonka tilan koko on 10 - 50 hehtaaria, ja joka harjoittaa luomuviljelyä päätoimisesti. Päätoimisia ja sivutoimisia tuottajia on vastaajissa lähes yhtä paljon.

Suurimmalla osalla vastaajista on 10 - 50 hehtaarin tila. Tämän kokoisten tilojen osuus on 40 % ilmoitetuista. Seuraavaksi yleisin on 50 - 100 hehtaarin tila, 26 %:n prosenttiosuudella. Sekä alle 10 hehtaarin että yli 100 hehtaarin tiloja on vähiten eli molempia 17 % kaikista ilmoitetuista. Mielenkiintoista sen sijaan on, että naispuolisista vastaajista yli 2/3 ilmoitti toimivansa päätoimisena luomutuottajana kun taas miesten osuus jakautuu pää- ja sivutoimisuuden mukaan lähes tasan. Kuitenkin on otettava huomioon se, että useimmiten tilaa hoitaa pariskunta tai maatalousyhtymä, joten vastauslomake on täytetty koko tilan puolesta ja mielipiteet taas edustavat useimmiten kysy-

myslomakkeen täyttäneen henkilön henkilökohtaista näkemystä. Suurimmalla osalla vastaajista ei tilan jatkajan pohtiminen ole ajankohtaista. Näin ilmoitti yli puolet vastanneista. 22 % vastaajista ilmoitti, että tilalla on tiedossa jatkaja. Tiloja, joilla jatkajaa ei ole tiedossa, on niin ikään 22 %.

Useimmilla luomutiloilla tuotantosuuntana on peltokasvien viljely. Toiseksi yleisin tuotantosuunta on kotieläintuotanto, jonka harjoittajia on 15 % vastaajista. Neljä prosenttia vastaajista harjoittaa luomukasvien peltoviljelyä yhdistettynä tavanomaiseen kotieläintuotantoon. Kasvihuonetuotantoa tai alhaisen jalostusasteen elintarvikevalmistusta harjoittaa seitsemän prosenttia vastaajista. Lopulla yhdeksällä prosentilla vastaajista on jotakin muuta tuotantoa, kuten esimerkiksi sienä tai yrttikasveja. Alemmassa graafissa esitetään vastaajien ilmoittamat luomutuotantosuunnat prosenttijakaumina.

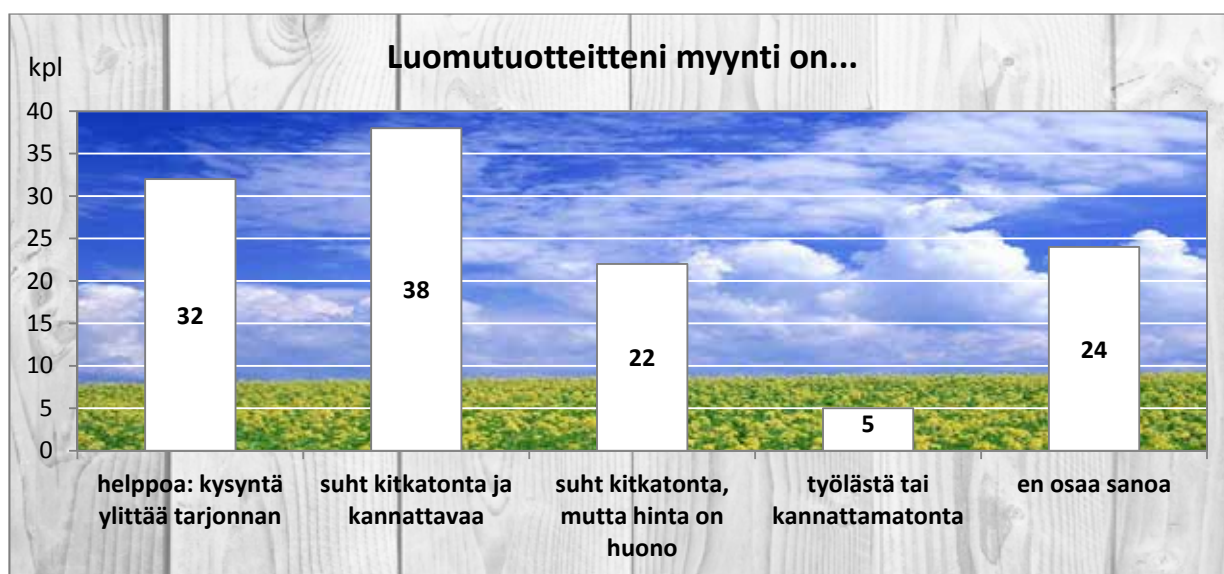
Laadukkaita tuotteita hyvään hintaan vai kannattamatonta ”humpuukia”?

Luomutuotteiden laatua halutaan korostaa

Pähkinäkuoressa luomu (luonnonmukainen) tarkoittaa mahdollisimman puhtaasti ja luonnollisesti tuotettuja elintarvikkeita. Euroopan komission mukaan tämä tarkoittaa sitä, että torjunta- ja lannoiteaineiden käytössä on hyvin tiukat rajoitukset ja tuotantoketju on ympäristöä säästävä. Luomuviljelyn perustana on monivuotinen viljelykierto, jossa eri kasvilajit vuorottelevat. Viljelyssä käytetään luonnollisia lannoitteita ja esim. geenimanipuloidujen organismien käyttö on täydellisesti kielletty. Eläinten hyvinvointi on luomutuotannossa tärkeää: ne ruokitaan luomurehulla ja ne kasvatetaan niin, että ne pääsevät liikkumaan vapaasti ja niiden hoidossa otetaan huomioon eläinlajikohtaiset käyttäytymistarpeet. Eläimet ovat paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneita ja ovat siten taudelle vastustuskykyisiä.

EU:n luomuasetuksen mukaan luomutuotteena saa myydä vain tuotteita, joiden maatalousperäisistä raaka-aineista vähintään 95 prosenttia on luonnonmukaisesti tuotettu¹. Keinotekoisien maku- ja väriaineiden käyttö elintarvikkeissa on kielletty ja sallittujen lisä- ja apuaineiden käyttö rajoitettu vain välttämättömiin. Kuluttaja tunnistaa luomutuotteen kaupassa tavanomaisesta tuotteesta ”Luomu” –merkinnällä.

Aineiston perusteella suomalaista luomutuotantoa ja omaa työtä arvostetaan selvästi korkealle ja tuottajat tietävät myös luomuelintarvikkeiden arvostuksen kuluttajien keskuudessa. Tämä arvostus halutaan myös säilyttää ja mahdollisuuksien mukaan sitä entisestään lisätä. Luomutuotteiden myyntiä pidetään pääsääntöisesti helppona ja kannattavana. Lähes 60 % vastaajista on sitä mieltä, että kysyntä ylittää tarjonnan tai/ja myynti on helppoa ja kannattavaa. Vain 4 % vastaajista piti tuotteidensa myyntiä työlääksi ja

Luomutuotannon kannattavuus (suora jakauma, N= 121)

¹ Suomessa luonnonmukaisen tuotannon ja sen valvonnan ylin johto on Maa- ja metsätalousministeriöllä. Valvonnasta vastaavat Elintarviketurvallisuusvirasto Evira ja paikalliset ELY-keskukset. Tarkastajina toimivat Eviran valtuuttamat koulutetut luomutarkastajat. Valvonnan tavoitteena on varmistaa luomutuotteiden käyttäjälle niiden tuotantovaatimusten mukainen aitous. (Lähteet: Euroopan komissio/maatalous ja maaseudun kehittäminen, Evira ja Luomuliitto)

kannattamattomana. Luomutuotteiden hintaa liian alhaisena piti lähes 20 % vastaajista. Epätietoisuutta aiheuttaa se, miksei 20 % vastaajista osaa kertoa tuotantonsa kannattavuudesta mitään. Syynä voi olla muun muassa se, että luomutuotanto on vasta aluillaan. Tuotanto voi olla myös sivutoimista ja niin vähäistä, eikä kannattavuutta osata tarkasti arvioida.

Luomutuotteiden markkinoinnista haluttaisiin lisätä tietoa ja markkinoinnin lisäämistä pidetään erittäin tärkeänä. Suoramarkkinointia pidetään luomutuotannon elinehtona pienemmillä tiloilla. Joidenkin tuottajien mukaan luomuviljan hinnankehitystä pidetään epäoikeudenmukaisena tavanomaiseen viljaan nähden, koska luomuviljan hinta on pysynyt entisellään samaan aikaan kun tavanomaisen viljan hinta on noussut. Elintarvikekaupoilta toivotaan luomutuotteiden kohdalla vastaan tulemistä ja vähittäiskaupan katteiden uudelleen arvioimista. Luomuviljelijöiden toivotaan pitävän yhteisesti hintoja sillä tasolla, että viljely kannattaa. Luomuelintarvikkeiden suosion kasvusta iloitaan, mutta samalla suosion pelätään laskevan tuottajalle itselleen maksettavaa hintaa. Luonnonmukaisenkin elintarviketuotannon edellytys on sen kannattavuus, ja vientiä toivotaan tästä syystä entisestään lisättävän. Eräs vastaaja ehdotti, että luomutuotteiden myyntipisteisiin olisi saatava luomutuotteista selvemmin kertovia merkintöjä, luomu-tunnuksia, jolla kuluttajalle kerrottaisiin selvästi luomumyyntituoteryhmistä, jotta kuluttaja voisi erottaa selvemmin luomutuotteet tavanomaisista elintarvikkeista. Tuottajat haluaisivat saada kuluttajan vakuuttuneeksi siitä, että elintarvike on todella puhdas, eikä hieman epämääräistä "lähes luomua". Kuluttajalle myös annettaisiin mieluusti tietoa tilojen tuotantomenetelmistä. Eräs luomutuottaja haluaisi, että tavanomaisen viljelyn ympäristöongelmat ja haitat sekä luomutuotannon edut tavanomaiseen viljelyyn nähden pitäisi tunnustaa laajemminkin. Tuotteiden halutaan erottuvan selvemmin myös myymälöissä, joissa luomutuote erotetaan nykyään vain tuotehyllyn hintatieto-osiossa merkinnällä "Luomutuote". Myös viime aikoina mediassa esiin tulleet epäselvät ja väärät alkuperä- ja raaka-ainemerkinnät antavat luomutuottajien mukaan aiheita vahvistaa kuluttajan luottamusta juuri heidän omiin tuotteisiinsa.

Tuottajat arvostavat tarkastusmenettelyä nimenomaan luomutuotteisiin kohdistuvan luottamuksen säilyttämisen vuoksi:

"Nyt hevosenliha ym. elintarvikealan kämmien ja kohujen keskellä osaa arvostaa tiukkaa luomuvälvontaa. Luomuvälvotut tuotteet eivät ole siis pelkästään luonnonmukaisesti tuotettuja, vaan myös välvottuja ja sertifioituja tuotteita. Tätä pitäisi enemmän kertoa myös kuluttajille, jotka tavanomaisia tuotteita ja eläin-siä ostaessaan eivät oikeastaan tiedä, mitä saavat ja mitä syövät!"(luomutuottaja, mies, 30-49v)

Tilojen välisessä yhteistoiminnassa tai rehukaupassa mukana on yli puolet vastaajista. Vastausten perusteella selvästi suosituimpia yhteistoimintamuotoja ovat tilojen välinen urakointi ja rehukauppa. Mukaan tilojen väliseen kauppaan haluaisi 29 % vastaajista, mutta toiminta koetaan vieraaksi. Loput 17 % vastaajaa ilmoitti, ettei tämänkaltaisen yhteistyö kiinnosta lainkaan. Tilojen välillä tapahtuvaa urakointia harjoittaa lähes puolet vastaajista. 33 % haluaisi osallistua sellaiseen ja loput 20 % vastaajista ilmoitti, ettei tämänlaatuinen urakointi kiinnosta. Alueelliseen viljelijäryhmään osallistui vain 11 % vastaajista, mutta tällaiseen toimintaan haluaisi mukaan 64 % vastanneista. Samoin myyntitarkoituksessa muodostetut viljelijäryhmät kiinnostaisivat vastaajia, sillä 68 % vastanneista haluaisi mukaan tällaiseen toimintaan, mutta kyseinen toiminta on itselle vierasta.

Tarvetta saada tietoa maatalojen välisestä toiminnasta on siis suurella osalla vastaajista. Vain noin viidesosa ei mikään tilojen välinen yhteistyö kiinnosta. Muitakin verkostoitumisen muotoja ehdotettiin, kuten luomuviljapörssin ja luomuviljelijöiden oman vertaissivuston perustamista. Vertaissivustoilla voitaisiin vaihtaa tuottajien keskinäistä osaamista ja tietoa sekä ratkaista mahdollisia ongelmia. Kaikenlaisen vertaistuen ja yhteistoiminnan tarve ja halukkuus vaikuttaa luomutuotannon kehitykseen näyttää olevan hyvin suurta tuottajien keskuudessa, sen lisäksi että myös laatuun ja markkinointiin halutaan panostaa entistä enemmän.

Luomu - ohimenevä muoti-ilmiö?

Vaikka luomuruuan suosio ja kiinnostus sen tuottamiseen ovat koko ajan kasvussa, ei luomuruuan tuottaminen suinkaan kiinnosta kaikkia maataloustuottajia. Yhteensä 187 vastaajaa kertoi, ettei luonnonmukainen tuotanto ole vaihtoehto omalla tilalla.

Kyselyyn osallistuneita pyydettiin kertomaan syitä, miksi tavanomainen tuotanto on heidän mielestään luonnonmukaista parempi vaihtoehto. Annetuista vaihtoehdoista selvästi painavin yksittäinen syy on halu pitää pellot vapaina rikkakasveista. Tämä oli suurin yksittäinen syy luomukiinnostuksen vähäisyyteen myös vuonna 2010 suoritetussa kyselyssä. Nyt, vuonna 2013 tämän ilmoitti perusteluna lähes 20 % tuottajista. Muita keskeisiä syitä ovat luonnonmukaiseen tuotantoon liittyvän lupamenettelyn ja sen opettelu hankaluus ja tavanomaisen menetelmän vaivattomuus luomutuotantotapaan nähden - yhteensä 24 % vastaajista oli tätä mieltä. Osa vastaajista, eli 1 % on lopettamassa kokonaan toimintaansa. Joillakin tiloilla joko pellot, tilakoko, kalustot tai tilan eläimet eivät sovellu luomutuotantoon. Eräät tuottajat ovat sitä mieltä, että rehuviljaa ei pystytä tuottamaan luonnonmukaisesti. Jotkut kertoivat, että tarvittavaa karjanlantaa ei ole saatavilla. Osa vastaajista kertoo ikänsä olevan este tuotantotukien saamiselle²⁾.

Luomutuotantoon liittyy myös ristiriitaisia ja toisilleen vastakkaisia ennakoasenteita. Jotkut arvelevat, että luomutuotanto on ympäristöä vahingoittavaa, tai että luomutuotteet ovat heikkolaatuista verrattuna tavanomaisesti tuotettuihin elintarvikkeisiin. Ulkomailta tuotettujen luomutuotteiden epäillään olevan samanlaatuista kotimaiseen tavanomaiseen tuotantoon nähden:

”Suomessa on tavanomainen viljely puhtaampaa kuin monissa muissa maissa luomutuotanto. Kuitenkin hintataso luomussa pidetään Suomessa jopa naurettavan alhaalla ja ulkomaalaiset luomutuotteet valtaavat kaupassa alaa vaikka niiden oikeaksi todistettu luomu ei välttämättä kestä päivänvaloa. Tästä on olemassa monia esimerkkejä. Samoin Suomalaisesta luomutuotannosta ei saa tehdä massatuotantoa, koska se polkee hintatasoa. Lainsäädäntöä olisi myös syytä muuttaa jotta esim. osan tilasta voisi muuttaa luomuun.”(tavanomaista tuotantoa harjoittava)

Luomutuotantoon pitäisi saada tavanomaisia tuotantomenetelmiä harjoittavien mielestä enemmän taloudellista tukea, kun samaan aikaan joidenkin tavanomaista tuotantoa harjoittavien mukaan luomutuottajia tuetaan aivan liikaa. Luomutuotantoa pidetään usean vastaajan mielestä huonommin kannattavana, jotta sen varaan uskaltaisi lähteä tekemään investointeja, sekä tilan työmäärää liian suurena kannattavuutta ajatellen. Samanaikaisesti kuitenkin joissakin kommentteissa käristetään, että luomutuotantoon ei tarvitse sivusta katsottuna itse asiassa panostaa paljoakaan:

”Luomu näyttää olevan sellaisten harrastus kun ei näköjään tarvitse tehdä juurikaan mitään. On kaikista eniten harrastus ja sivuelinkeino.” (tavanomaista tuotantoa harjoittava)

Luomutuottajien arvellaankin näkevän paljon vähemmän vaivaa kuin tavanomaista maataloutta harjoittavien, ja esimerkiksi luomuviljelijöiden uskotaan tyytyvän pienempään satoon siitä syystä, että luomutuotantotuet ovat niin korkeita. Jos luomutuotannon hankaluutta, kannattavuutta, tukipolitiikkaa ja työmäärää kritisoidaan, saa osansa myös koko luonnonmukaisen tuotannon idea. Ruokaafilosofiana luonnonmukaista tuotantoa pidetään kestävämmänä muun muassa siksi, ettei luonnonmukaisella tavalla pystytä tuottamaan tarpeeksi ruokaa kuluttajille, eikä sitä pidetä järkevänä tapana tuottaa elintarvikkeita. Kyseessä on joidenkin vastaajien mukaan pikemminkin mielikuvamainonnan avulla luotu illuusio siitä, että luomuelintarvikkeet ovat parempia tai laadukkaampia (esimerkiksi maun suhteen) kuin tavanomaiset tuotteet ja luomutuottaminen saadaan näyttämään ongelmattomalta. Luomutilojen toimintaa kritisoidaan tavanomaisten tuottajien keskuudessa myös siitä, että luomutiloja pitäisi valvoa vielä tarkemmin kuin nykyään; luomutilallisten tuotteiden puhtautta epäillään ja luomutuottajien kerrotaan levittävän rikkakasveja naapurien pellolle. Luomutuotantoa pidetään myös pienen piirin ”pelleilynä”, joka ohimenevän muoti-ilmiön tavoin hiipuu jossain vaiheessa kokonaan.

Luomuelintarvikkeiden myynti ja tuotanto nähdään siis luomutuottajien itsensä mukaan hyvin kannattavana ja suhteellisen kitkattomana. Markkinointia haluttaisiin silti vielä kehittää ja vientiä lisätä. Myös tilojen välillä haluttaisiin enemmän verkostoitumista ja osaaamisen jakamista, vertaistukea ja lisätä kauppaa. Ne tuottajat jotka eivät näe luomutuotantoa vaihtoehtona itselleen, epäilevät pääasiassa luomutuotannon kannattavuutta, luonnonmukaisen tuotannon vaatimaa työmäärää ja koko luomuruokaafilosofian järjellisyttä.

²⁾ Tuen hakijan tai hänen puolisonsa tulee olla sopimuskauden alkamista edeltävän vuoden aikana alle 65-vuotias.

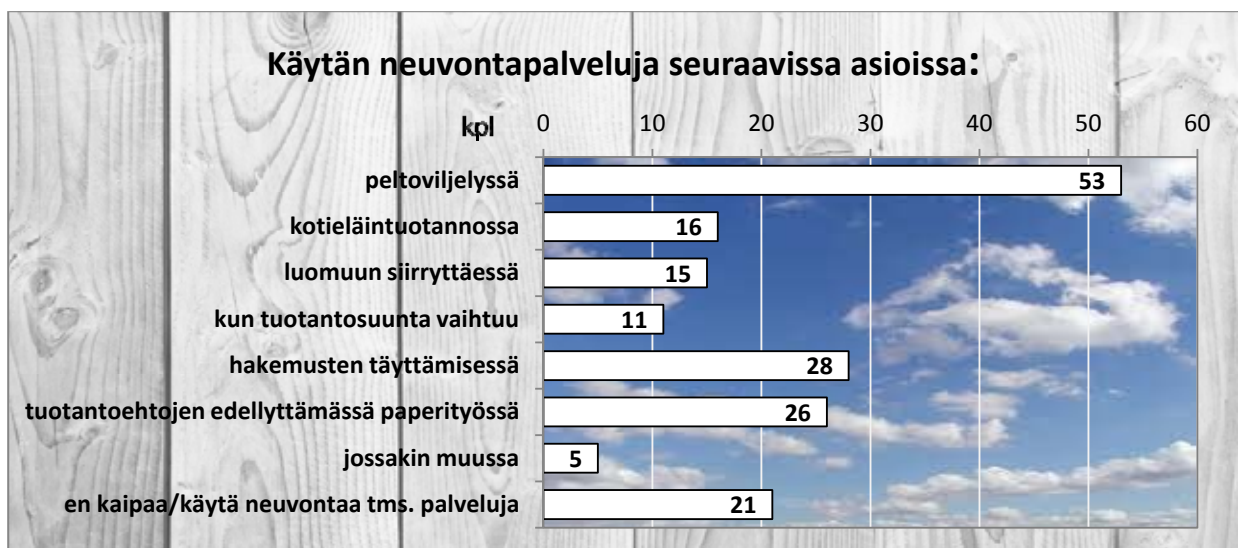
Tuotantomenetelmistä ja viljelykasveista suurin tiedon tarve

Kun tuottajilta kysyttiin, millaisissa tilanteissa he käyttävät neuvontapalveluja, yleisimpänä mainittiin peltoviljelyyn liittyvä tuotantoneuvonta (30 % kysymykseen vastanneista) odotetusti siksi, että 65 % vastaajista on peltokasviviljelijä. Useimmissa vastauksissa peltoviljelyn neuvontapalvelujen tuottajina mainittiin Pro Agria ja ELY. Muita käytettyjä palveluja ovat Eviran, Finska Hushållningsällskapet:n ja MTK:n palvelut. Lisäksi neuvontaa saadaan yksityisiltä luomuasiantuntijoilta. Myös tuotantoehtojen edellyttämä paperityö ja hakemusten täyttäminen ovat asioita missä käytetään asiantuntija-apua. Näissä asioissa neuvontaa on saatu lähinnä ProAgriasta ja ELY:stä sekä yksityisiltä henkilöiltä. Niitä, jotka eivät käytä minkäänlaisia neuvontapalveluja oli 12 % kysymykseen vastaajista. Luomutuotantoon siirtymisessä neuvoja on saatu pääasiassa MTK:lta, ProAgriasta ja ELY:stä. Ruotsinkielisellä luomutuottajalla tärkeä asiantuntijapalvelu edellä mainittujen lisäksi on Finska Hushållsällskapet.

Hakemusten täyttämisessä apua on saatu myös yksityisiltä yrityksiltä ja tarkemmin määrittelemättömiltä toimijoilta.

Alla kaavio kaikkien neuvontapalvelujen käyttöjakaumasta.

Seuraavaksi tuottajilta tiedusteltiin, miltä luomutuotannon osa-alueelta he tarvitsisivat lisätietoa. Vastusten mukaan lisätietoa tarvitaan suurimmaksi osaksi viljelykasveista ja -lajikkeista, tuotantomenetelmistä, tuki- ja tuotantoehdoista sekä koneista ja laitteista. Neuvontapalvelujen merkitys on luomutuottajalle suuri, sillä vain hyvin harva, eli 2 % vastaajista kokee, ettei tarvitse mitään neuvontapalveluja. Prosenttijakaumassa, joka koskee tiedon tarpeen arviointia on havaittavissa pientä sukupuolivaihtelua. Miespuoliset tuottajat kaipaavat naisia enemmän tietoa kirjanpitoon liittyvistä asioista, kun taas naiset koneisiin ja laitteisiin liittyvistä asioista.

Neuvontapalvelujen käyttäminen (Suora jakauma N=107)

Alla olevassa graafissa koko prosenttijakauma koskien lisätiedon tarpeen kohteita:

Alle viiden prosentin jakaumia saivat tiedonhaun seuraavat osa-alueet: luonnonmukaisen tuotannon ympäristövaikutukset, viljelykirjanpito, tukien hakeeminen, tuotantoeläinten hyvinvointi, sivuelinkeinot ja omavalvonta. Annettujen vaihtoehtojen lisäksi vastaajat kertoivat avoimessa vastausosiossa, että luomutuotantoon liittyvää tietoa haluttaisiin edellä mainittujen osa-alueiden lisäksi kasvinsuojelusta, Euroopan Unionin luomutuotantomahdollisuuksista, byrokratian vähentämisestä, luomutuotannon vaikutuksesta eläimiin ja ihmisiin sekä kasvihuoneviljelystä. Kaikki saatavissa oleva tieto, joka koskee luomutuotantoa, näyttää kiinnostavan vastaajia.

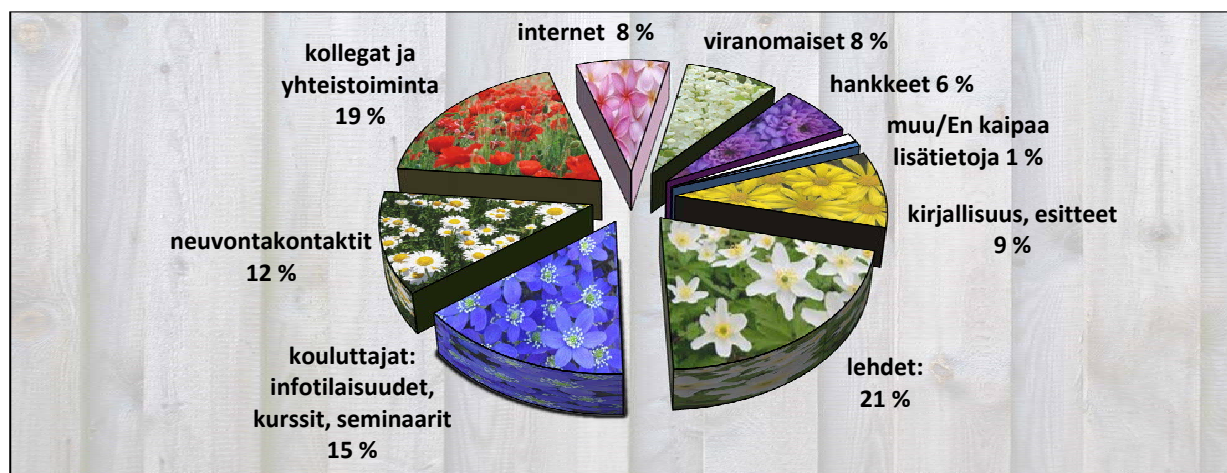
Seuraavaksi tuottajilta haluttiin tietää, mistä lähteistä luomutuottaja hakee tarvitsemansa luomutietouden. Suosittua on hakea tietoa Internetistä hakukoneiden avulla eri sivustoilta aiheesta ja tarpeesta riippuen. Sivustot, missä vastanneet mainitsivat vierailleensa, ovat www.agronet.fi ja www.luomu.fi sekä Eviran ja ELY -keskuksen luomusivustot. Edellisten lisäksi ruotsinkie-

listen tuottajien käyttämä Internet –sivusto on www.ekonu.fi:n Odlarbrev; (Ekoprojekt för svenskfinland). Myös keskustelupalstoilta löytyy tarvittavaa tietoa ja osa käyttää myös Internetin ulkomaisia tietolähteitä.

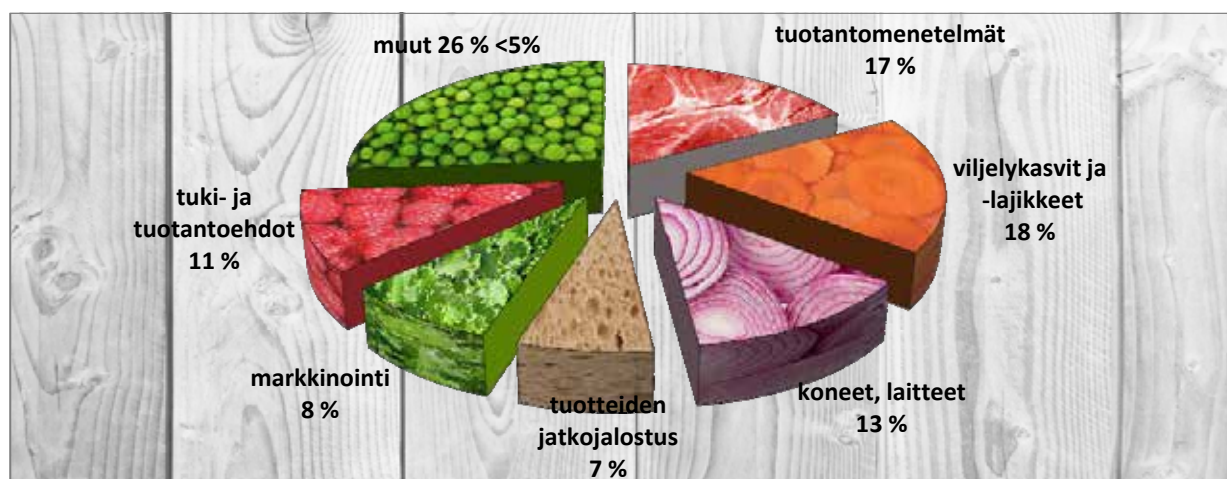
Hankkeista (esimerkiksi Luomuvakka -hankkeen tiedotteet) etsi tietoa 6 % vastaajista. Suoraa neuvontaa suosii 12 % vastaajista. Suora neuvontatoiminta käsittää muun muassa kontakteja eri viranomaisten ja neuvontapalveluiden asiantuntijoihin sekä neuvojien suorittamia tilakäyntejä.

Kokonaisuudessaan tiedonhankintalähteiden jakauma on alimmaisen graafin mukainen.

Tärkeimpiä tiedonhaun lähteitä ovat kuitenkin kotimaiset ja ulkomaisten lehdet ja julkaisut, esimerkiksi Maaseudun Tulevaisuus, Luomulehti ja Landbygdens folk. Näiden ohella kuitenkin toiset luomutuottajat ja tuottajien välinen yhteistoiminta ovat tärkeimpiä tiedonkulun kanavia. Vastausten perusteella nousee varsin vahvasti esiin se, että toisten tuottajien antama vertaistuki, tuottajien yhteistyöverkoston toiminta ja kollegiaalisuus on hyvin merkityksellistä. Tästä vielä tarkemmin luvun kuusi loppupuolella.

Tiedonhaun lähteet (%- jakauma)

Lisätiedon ja neuvonnan tarve (%-jakauma)

”Maalaisjärkeä ja mutkatonta palvelua”

Vastaajia pyydettiin seuraavaksi arvioimaan Varsinais-Suomen luomutuotannon tarkastus- ja lupasioiden hoidon laatua asteikolla 1 - 5 (1 tarkoittaa huonoa tai välttävää ja 5 tarkoittaa kiitettävää tai erinomaista arvosanaa). Havaintojen perusteella kokemukset luomutuotannon tarkastusmenettelystä ovat vastaajien mukaan hyvin myönteisiä ja tarkastukset koetaan tarpeellisina. Kaikkien tarkastustapahtumaa koskevien laatua mittaavien vastausten keskiarvo on yli 3,8/5 eli kokonaisarvosana on hyvä. Tarkastusten koetaan sujuvan siten, että tilan työt eivät häiriinny. Luomutarkastusten sujuvuus ja tarkastajien joustava suhtautuminen sai pääsääntöisesti hyvän arvosanan. Tarkastajien kerrotaan myös informoivan tuottajaa riittävän selkeästi tarkastuksen lopputuloksesta.

Laatua arvioitaessa arvosanoja annettiin paitsi luomutarkastuksen selkeydestä, käytännönläheisyydestä ja ilmapiiristä myös tarkastajien ammattitaidosta, jotka kaikki niin ikään arvioitiin hyvin arvosanoin. Tarkastajiin ja heidän käynteihinsä suhtaudutaan erittäin myönteisesti, ja suhde tarkastajiin kuvataan usein hyvin tuttavalliseksi ja luottamukseen perustuvaksi vertaiskokemukseksi, ja varsinkin tarkastajien käytännön kokemusta ja heidän tuntemustaan luomutuotannosta arvostetaan korkealle. Tuottajien ja tarkastajien koetaan toimivan yhteisen asian eli suomalaisen maatalouden puolesta, vaikka tarkastus voi tuntua joskus yksityiskohtiin takerumiselta tilan kiireiden keskellä. Silti tarkastuskäynti on hyödyllinen ja mielekäs vuorovaikutustapahtuma, jossa myös vaihdetaan tietotaitoa ja tunnetaan vastuuta omien tuotteiden laadun varmistamisesta:

” Viljelijän näkökulmasta tärkeä anti tarkastuksessa on ollut myös sen mahdollistama neuvonnallisuus, kun tarkastajat ovat itse olleet luomuviljelijöitä. Tuntuu todella vieraalta, epäilyttävältä ja turhalta viljelijän näkökulmasta, jos tarkastaja on pelkästään kirja-oppinut. Kun tarkastus on tilalle minunkin aikani tehty jo 8 kertaa,

ne toki toistavat paperien takia itseään, mutta tällöin juuri kunkin vuoden kasvit ja huomioiden jakamiset tuovat sen kiintoisan lisän ja mielekkyyden viljelijän kannalta. Kaikkinensa tarkastus on tärkeä ja todella tarpeellinen tuotantosuunnan maineen takia, ja senpä takia se on pidettävä laadukkaana”. (luomutuottaja, nainen 30-49v)

Myös ELY:n tarkastuspäätös- ja lupamenettelyä arvioitiin samalla laatueroasteikolla kuin itse tarkastuksiakin. Luomutarkastuksen perusteella tehtyjen tarkastuspäätösten toivottaisiin saapuvan ELY:stä tuottajalle nopeammin, sillä tuottajien antama arvosana toimittamisnopeudelle on hieman keskimääräistä heikompi (2,99). Usein päätöksiä ja asiakirjoja on jouduttu odottamaan pitkään, ja se voi aiheuttaa tuottajalle epätietoisuutta:

”Mielestäni päätös tulee olla viljelijällä ennen viljelyn aloittamista saati ennen luomutarkastuksia.

Viime kevään-kesän aikana luomutarkastuksia tehtiin tilallamme 3 kertaa. Päätökset ja pöytäkirjat niistä tulivat kuukausien päästä.” (luomutuottaja, mies 30-49v)

Viranhaltijoita ELY:ssä pidetään asiallisina ja maalaisjärkeä käyttävinä toimijoina, joiden kanssa on miellyttävää asioida. Avoimissa vastauksissa kiitetään ELY:n toimijoiden maanläheisyyttä ja palveluasennetta. Viranhaltijoiden työhön ja mahdollisiin työssä kohdattuihin kiiretilanteisiin ja hankaluuksiin suhtaudutaan ymmärtämyksellä. Palvelua ELY:ssä kuvataan useissa avoimissa vastauksissa sanoilla ”asiallista, ei mitään rutinaa, palveluasenne erinomainen” ja lainsäädännön ymmärretään byrokratian kritiikin yhteydessä kuitenkin sitovan kaikkia osapuolia:

”Henkilöiden työ määrä varmasti valtava [ELY:ssä] ja siksi toisinaan vaikea saada heitä tavoitettua. Mutta kun yhteyden saa, niin yrittäminen palkitaan. Ystävällistä, joustavaa (jos nyt luomuehdot sen vaan sallivat) ja asiantuntevaa palvelua.” (luomutuottaja, mies 30-49v)

Vain yksi vastaaja koki, että virkailijan tavoitettavuudessa on toivomisen varaa. Kaikki muut pitävät virkailijoita hyvin tavoitettavina. Kritiikkiä saavat ELY:n sijasta enimmäkseen muut viranomaiset.

"Ei mitään rutinaa ELY:n luomuihmisten toiminnasta. Sen sijaan esim. Mavista on tullut täysin käsittämättömiä juttuja, jota ELY:n ihmiset joutuvat tuomaan viljelijöille päin. Tässä ehkä monella menee puurot ja vellit sekaisin eli [ELY:n virkailijat] saattavat saada haukut vaikka varsinainen syy on muualla! (...)"(luomutuottaja, mies, 30-49v)

Viranomaisia kohtaan esitetystä kritiikistä lähemmin luvussa kuusi. Kun tuottajilta kysyttiin, mitä mieltä he ovat siitä, että tuotantotarkastuksia ja luomusopimuksissa päätöksiä tekevät ovat pääosin samoja henkilöitä, oli tämä on useimpien vastaajien mielestä pelkästään positiivinen asia. Kaikkien luomukäsittelijöiden kiinnostus tuottajan asioihin ja luomutuotantoon herättää luomutuottajien keskuudessa luottamusta tarkastusmenettelyn tarkoituksenmukaisuudesta:

"Huomaa, että ELY - keskuskeskukset tekevät töitä viljelijöiden kanssa. Sieltä löytyy vielä kohteliaisuutta ja järjenkäyttöä."(luomutuottaja, mies 30-49v)

Ruotsinkielisten tuottajien mukaan kuitenkin luomukäsittelijöiden ruotsin kielen taidoissa olisi parannettavaa, vaikka asiat sinänsä ovat tulleetkin täysin hoidetuiksi. Lisäksi toivottiin, että virastossa tulisi olla paikalla henkilö, joka neuvoisi tuottajaa ruotsin kielellä aina kun tarvetta ilmenee.

Neuvontaa ja henkilökohtaisempaa kontaktia viranomaisten ja tuottajien välillä haluttaisiin kasvotusten tosin myös suomen kielellä. Puhelinneuvontaa arvostetaan vastaajien keskuudessa siksi, että keskustelu suoraan ihmiseltä toiselle on selkeämpää ja inhimillisempää vuorovaikutusta kun virallisten lomakkeiden täyttäminen. Asia tulee usein puhelimesta kerralla kuntoon kun voi keskustella virkailijan kanssa mieleen tulevista asioista ja ongelmista. Lomakkeiden täyttäminen koetaan myös joskus hankalaksi, joustamattomaksi, byrokraattiseksi ja aikaa vieväksi.

Kritiikkiä avoimissa vastausosioissa annettiinkin yleisimmin byrokratialle ja paperitöiden lisääntymiselle, joka vie aikaa varsinaisilta tilan töiltä. Tosin papereiden sanotaan pysyvän kunnossa ja järjestyksessä, kun niitä pitää käydä ajoittain läpi tarkastusten vuoksi. Hyvin monessa vastauksessa moitittiin tarkastusmenettelyn ja lupien kalliita hintoja³ ja lisäksi vielä erikseen lupamenettelyn, varsinkin poikkeuslupakäsittelyn hitautta. Päätösten toivottaisiin tulevan viimeistään kaksi viikkoa hakemuksen jättämisestä. Joidenkin vastaajien mukaan päätöksen viivästyminen aiheuttaa epätietoisuutta.

Myös lomakkeiden ilmaisua ja kieltä toivotaan selkeämmäksi ja ymmärrettävämmäksi sekä lupamenettelyä yleisesti nopeammaksi. Varsinkin poikkeuslupan kerrotaan viipyvän joskus niin pitkään, että kylvö on jouduttu suorittamaan ennen luvan saapumista tuottajalle. Ne vastaajat, jotka ovat olleet useamman vuoden mukana luomutuotannossa, pitivät tarkastuskäyntivälejä liian tiheinä. Joidenkin vastaajien tiloilla suoritetaan useita muita tarkastuskäyntejä⁴, ja tämä saattaa aiheuttaa tuottajalle turhautumista. Joidenkin vastaajien mielestä heidän kohdallaan riittäisi hyvin harvempikin luomutuotannon seuranta, mikäli tilalla ei ole aiemmin suoritetuissa tarkastuksissa ilmennyt mitään ongelmia.

Tarkastukset luomutiloilla on suoritettava pääsääntöisesti kunkin vuoden loppuun mennessä, joko kasvukaudella tai vaihtoehtoisesti kasvukauden ulkopuolisena ajankohtana. Tarkastuksen ajankohdan sopivuutta tuottajan näkökulmasta voi vertailla seuraavalla sivulla olevan kaavion avulla.

Tarkastus kasvukauden aikana sopii useimmille tuottajille, sillä 37 % vastaajista on tätä mieltä. Tarkastuksen ajankohta on ollut sopimaton yli joka neljännen vastaajan mielestä, mutta on voitu tarkastajan kanssa neuvotella suoritettavaksi parempana ajankohtana. 11 % vastaajista on sitä mieltä, että tarkastuksen ajankohdalla ei ole mitään merkitystä. Vain yhden vastaajan mielestä tarkastus on haitannut tilan toimintaa sen ajankohdan vuoksi.

³ Esim. luomurekisteriin merkitsemiseen liittyvä hakemuskäsittely maksaa 108,00 € ja lupa käyttää tavanomaista rehua 101,00 €. Lähde: Maa- ja metsätalousministeriön asetus 1056/2012

⁴ Tällaisia tarkastuksia ovat muun muassa tukiehtojen valvontaa koskevat tarkastukset

Luomutarkastuksen ajankohdan sopivuus (Suora jakauma. N = 122)

Eri viranomaisten kanssa toimimisessa nähdään myös päällekkäisyyttä ja ristiriitaisuutta, mutta pääsääntöisesti suhtautuminen tarkastusmenettelyyn on erittäin myönteistä. Osa vastaajista kuitenkin ei osannut arvioida tarkastuksia mitenkään sen vuoksi, ettei luomutarkastusta ole tilalla vielä suoritettu, vastaajan tilalla ollaan siirtymässä tai on juuri siirrytty luomutuotantoon.

Yhteistoimintaa ja yleisiä toimintaedellytyksiä halutaan parantaa

Tuottajia pyydettiin vielä lopuksi kommentoimaan luomutuotantoa ja ehdottamaan mahdollisia kehittämis-toimenpiteitä viranomaisille, kaupalle sekä neuvontaan että luomutuottajien edunvalvontaan yleisesti. Yleinen havainto vastausten perusteella on se, että luonnonmukaista maataloutta pidetään kestäväenä maatalouden muotona ja mukaan haluttaisiin lisää tuottajia ja yhteistyökumppaneita. Luomutuottajat ovat vakuuttuneita luomuelintarvikkeiden laadukkuudesta, ja näkisivät mielellään sekä luomutuotannon että kuluttajan ruokatietoisuuden lisääntyvän. Luomuviljelyä voitaisiin vastaajien mukaan tehdä entistä tunnetummaksi tavanomaisille viljelijöille, ja antaa heille kannustava esimerkki luomutuotannon eduista. Kuluttajille taas haluttaisiin esitellä tilan tuotantomenetelmiä ja ruuan alkuperää. Myös tuotekehittelystä ja uusien lajikkeiden markkinoille tuomisesta ollaan kiinnostuneita.

Verrattuna ulkomaiseen luomuelintarvikkeisiin kotimaan luomutuotantoa pidetään puhtaampana ja tuotantoa luotettavampana. Erään vastaajan mukaan ulkomaisten tuotteiden alkuperää ja valvonnan tasoa ei voida aukottomasti tietää. Suomalaista luomuviljelyä pidetään suhteettoman kalliina muuhun eurooppalaiseen luomuviljelyyn muun muassa sillä perusteella, että vihannesten siemenet maksavat täällä kaksikymmentäkertaisesti muun Euroopan tasoon. Myös luomuviljasiemenmarkkinoiden joustamattomuutta ja hintatasoa kritisoidaan avoimissa vastauksissa usein. Viranomaisten säätelämä siemenkauppa ei joidenkin tuottajien käsitysten mukaan lainkaan edistä luonnonmukaista tuotantoa - jotkut vastaajat kokevat joustamattomuuden suoranaishana luomutuotannon jarruna. Luomutuotantotukia ehdotetaan sidottavaksi

tuotettujen elintarvikkeiden määrään eikä esimerkiksi viljelypinta-aloihin. Alan lainsäädännön ja määrittelyjen puutteita pidetään epäoikeudenmukaisena suomalaiselle luomutuottajalle sekä luomutuottajien, että tavanomaisen tuottajan näkökulmasta:

”Luomun toimintaedellytykset paranisivat huomattavasti jos EU:n sisällä määritettäisiin mikä on luomua ja mikä ei. Nyt Euroopasta tulevat luomutuotteet saatavat olla tuotettuja käytännössä samalla tavalla kuin meidän tavanomainen tuotanto.”(tavanomaista tuotantoa harjoittava)

Luomutuotteiden ja tavanomaisten elintarvikkeiden kansainvälisten määrittelyerojen tai niiden epäselvyyden vuoksi tuottajia huolettaa se, mitä kuluttajalle itse asiassa myydään luomutuotteen nimellä, koska valvonta ja määrittelyt ulkomaisissa elintarvikkeissa nähdään vähemmän luotettavana kuin Suomessa. Alan lainsäädäntöä haluttaisiin yleisesti selkeämmäksi.

MTK:ta ja Eviraa kritisoidaan siitä, että luomutuotannon kehitykseen ei näiden osalta panosteta riittävästi eikä tosissaan. Organisaatioiden arvellaan keskittyvän enemmän tavanomaisen tuotannon kehittämiseen. Eviraa pidetään tuottajan reaali maailmasta liian kaukaisena tai anonyymina instituutiona, jossa ei ymmärretä luomutuottajan käytäntöjä yhtä hyvin kuin suorassa ja molemminpuolisessa vuorovaikutuksessa olevien viranomaisten kanssa tapahtuu. Joidenkin vastaajien mukaan Eviran toiminta valvontaviranomaisena nähdään turhana ja tehottomanakin. Eviran haluttaisiin toimivan paremmassa yhteistyössä muiden luomutoimijoiden kanssa. Yhteistyö takaisi sen, että muun muassa päällekkäisiltä asioilta välttyttäisiin paremmin ja tiedonkulku tuottajan asioissa sujuisi paremmin viranomaisten ja eri luomutoimijoiden välillä.

Useilla vastaajilla on hyvin selkeä näkemys ja mielipide luomutuotannon realiteeteista, edellytyksistä ja parannusmahdollisuuksista:

(...) Kilpailumme eurooppalaisten perusviljaa tuottavien viljelijöiden kanssa on järjetöntä näissä olosuhteissa. Se pitäisi jokaisen ymmärtää ja lopettaa nykyiset kitinät kannattamattomuudesta. Meillä on jo hyviä esimerkkejä mm. Pohjolan valoa suosivista maustekasveista tai esim. kiinankaalin siementuotannosta. Mahdollisuuksia pitäisi vain yhdessä etsiä ja hakea myös uutuuksia luomuviljelyyn kysynnän kautta.” (luomutuottaja, nainen 30-49v)

Tuottajalle on tärkeää se, että neuvontapalveluja ja niitä tarjoava viranomainen on saatavilla tarvittaessa. Lisäksi on tärkeää, että viranomaiset puhuvat samaa kieltä tuottajien kanssa. Asioita helpottaa se, että luomuviranomainen tuntee asiat ja ongelmat luomutuottajan näkökulmasta käsin ja viranomaisella tai viranhaltijalla on omaa kokemusta luomutuottajana toimimisesta. Tällöin virka-asian hoitokin tuntuu kollegiaaliselta vertaistoinninalta: vuorovaikutustilanne on virallisesta luonteestaan huolimatta myönteinen ja virka-asia hoituu molemminpuolisen ymmärryksen ilmapiirissä. Tämä herättää luottamusta kaikissa osapuolissa.

Myös useissa luomutuottajien vapaissa puheenvuoroissa tuli esiin juuri luottamuksen⁵ käsite. Luottamus toimii resurssien lisääjänä sellaisissa verkostoissa, joissa sen jäsenet – sekä epäviralliset (tässä tuottajat) että viralliset toimijat (viranomaiset ja organisaatiot) ymmärtävät ja arvostavat toisiaan ja verkostolla on yhteinen päämäärä, eli tässä tapauksessa laadukkaiden ja puhtaiden elintarvikkeiden tuottaminen ja kestävä maatalouden edistäminen. Luottamusta pidetään tärkeänä sosiaalisen pääoman⁶ komponenttina sosiaalisissa yhteistoimintaverkostoissa, missä verkoston jäsenet toimivat yhteisen edun ja asian puolesta.

Luottamus tarkoittaa myös niitä odotuksia, jotka verkoston jäsen täyttää omassa roolissaan. Tässä aineistossa voidaan havaita, että sekä tuottajalla että

viranomaisella on toistensa toiminnasta tietyt odotukset. Tuottajan näkökulmasta luottamusta lisää viranomaiskäytännön neuvonnallisuus ja yhteistyö, ei pelkkä yksisuuntainen, tuottajaan ylhäältä päin kohdistuva kontrolli, joka koetaan hieman vastenmielisenä ja selvästi negatiivisena lisänä jokapäiväisten pakollisten töiden ja hankaluuksien keskellä.

Positiivinen sosiaalinen pääoma tehostaa suorituskykyä ja taloudellista tehokkuutta. Tuottajien halu kollektiiviseen ongelmien ratkaisuun on luottamuksen synnyttämä resurssi, joka on samalla suoranainen kulutushyöty. Luottamusta ei synny, mikäli verkoston jäsen on anonyymi, joten paikallisuus ja henkilökohdaiset kontaktit ovat tärkeitä elementtejä luottamuksen syntymiseksi. Tuottaja haluaa, että heidän työhönsä ja tilan tuotteiden laatuun ja luonnonmukaisuuteen luotetaan. Samalla tuottajalla on odotuksia siitä, että myös viranomaiset ja muut luomutoimijat toimivat tuottajan ja yhteisten päämäärien hyväksi.

Korkean luottamuksen sanotaan vähentävän ns. transaktiokustannuksia ja yhteisymmärrykseen pääsemiseen ja sopimusten tekemiseen vaadittavia ponnistuksia siksi, että luottamus helpottaa tiedonkulkua yksilöiden kesken ja koko yhteistyöverkostossa. Tärkeä havainto tämän kyselyn perusteella on, että luomuverkostoyhteistyö tuottaa positiivista sosiaalista pääomaa, ja tuottajalla on selkeä kuva siitä, miten se parhaiten onnistuu. Tavallisella luomutuottajalla luottamus kohdistuu myös formaaleihin, virallisiin verkoston jäseniin, eli tarkastus- ja lupaviranomaisiin, mikäli nämä toimivat henkilökohtaisessa kontaktissa tuottajan kanssa ja ymmärtävät yhteistyön merkityksen:

”Maalaisjärkeä ja mutkatonta palvelua (ELY:n maa-seutupalvelujen yksikössä). Viljelijä ei ole ”hallintoalmainen” vaan itse asiassa viranomaiset ovat tavallaan palveluammattissa. Yhdessä tekemällä tulee varmasti parempi lopputulos. Kaksisuuntainen juttu tietysti, ihmisten kanssakäymisestä kun on kyse(...) Tehdään mieluummin yhdessä, on kaikin puolin kannattavampaa ja haus Kempaakin” (luomutuottaja, nainen 30-49v)

⁵) Mm. Ilmonen, Kaj (2000): ”Sosiaalinen pääoma ja luottamus” Jyväskylän yliopisto

⁶) Pääomakäsitettä ovat laajentaneet sosiologit kuten Pierre Bourdieu, James S. Coleman ja Robert D. Putnam. Sosiaaliseen pääoman muotoja ovat mm. kulttuurinen ja henkinen pääoma.

SAATE

Luomukysely 2013

Hyvä vastaanottaja,

viranomaiset, neuvijat ja maataloustuottajat tekevät Varsinais-Suomessa tiivistä yhteistyötä luomutuotannon edellytysten parantamiseksi ja tuotantotavan tunnetuksi tekemiseksi. ELY-keskuksessa on kaksi luomuasioden käsittelijää, ProAgria Länsi-Suomen palveluksessa on kolme luomuneuvojaa ja MTK-Varsinais-Suomella on käynnissä Luomuvakka-hanke.

Tällä kyselyllä keräämme palautetta palveluistamme ja kartoitamme luomutuottajien ajatuksia toimintaympäristön muutoksista. Vuosittain tehtävä maksullinen tuotantotarkastus koskee kaikkia luomuvälvöntään kuuluvia, joten nyt viimeistään on aika laittaa jakamattomat ruusut ja risut liikkeelle. Toivomme saavamme kyselyn pohjalta myös suuntaviivoja neuvonnan, koulutuksen ja tiedotuksen kehittämistarpeista. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, joten saat äänesi kuuluviin täysin turvallisesti.

Pyydämme ystävällisesti käyttämään aikaanne vastaamalla kyselyymme 1.3.2013 mennessä. Palauttamiseen voitte käyttää mukana olevaa palautuskuorta. Kyselyyn voi vastata myös sähköisesti, kyselyn linkki löytyy osoitteesta: www.mtk.fi/luomuvakka.

Kiitämme lämpimästi kaikesta antamastanne palautteesta!

Paavo Myllymäki
Toiminnanjohtaja
MTK-Varsinais-Suomi

Timo Jundila
Toimitusjohtaja
ProAgria Länsi-Suomi

Risto Skyttä
Maaseutuyksikön päällikkö
Varsinais-Suomen ELY-keskus

Lisätietoa antavat:

Tiina Katila, Varsinais-Suomen ELY-keskus p. 040 7277262

Luomuneuvoja Heikki Ajosennpää, ProAgria Länsi-Suomi p. 050 60258

Hankevetäjä Sari Raimoranta, MTK-Varsinais-Suomi p. 040 5010700

Luomukysely 2013

Luomukiinnostus

- ☐ aion jatkaa luomutuotannossa
- ☐ olen siirtymävaiheessa / päättänyt siirtymisestä
- ☐ olen kiinnostunut luomusta / harkitsemassa siirtymistä
- ☐ aion siirtyä / olen siirtynyt takaisin tavanomaiseen
- ☐ aion jatkaa tavanomaisessa tuotannossa

Vastaajan sukupuoli

- ☐ mies
- ☐ nainen

Vastaajan ikä

- ☐ 18 - 29
- ☐ 30 - 49
- ☐ 50 -65
- ☐ yli 65

Maatalouden päätoimisuus

- ☐ päätoiminen viljelijä
- ☐ sivutoiminen viljelijä

Vastaajan tilakoko

- ☐ enintään 10 hehtaaria
- ☐ 10 - 50 ha
- ☐ 50 - 100 ha
- ☐ yli 100 ha

Onko tilallanne tiedossa jatkaja?

- ☐ kyllä
- ☐ ei
- ☐ ei ole ajankohtaista

Mitkä ovat mieluisimmat ja tehokkaimmat tavat saada luomutietoa? *

- ☐ Kirjallisuus: kirjat, esitteet
- ☐ Lehdet: Maaseudun Tulevaisuus, Luomulehti tms.
- ☐ Kouluttajat: infotilaisuudet, kurssit, seminaarit
- ☐ Neuvonta: suora kontakti, tilakäynnit
- ☐ Kollegat: pellonpiennartapahtumat, retket, tilojen välinen yhteistyö
- ☐ Internet: käyttämäsi sivustot?

- ☐ Viranomaiset: suora kontakti, Eviran viljelijäkirje
- ☐ Hankkeet: Luomuvakan meilitiedotteet tms.
- ☐ Muu: mikä?

- ☐ En kaipaa lisätietoa

Mistä aiheista kaipaavat lisätietoa? *

- ☐ luomun ympäristövaikutukset
- ☐ tuotantomenetelmät
- ☐ viljelykasvit ja lajikkeet
- ☐ koneet, laitteet
- ☐ tuotteiden jatkojalostus
- ☐ markkinoinnin mahdollisuudet
- ☐ viljelykirjanpito
- ☐ tuki- ja tuotantoehdot

- ☐ tukien hakeminen
- ☐ tuotantoeläinten hyvinvointi
- ☐ sivuelinkeinot esim. luomumatkailu
- ☐ omavalvonta
- ☐ muu, mikä
- ☐ _____
- ☐ en kaipaa lisätietoa

Palvelujen käyttäminen

Mitä palveluja käytät / toivoisit olevan tarjolla? Mainitse tekstikentässä palveluntarjoaja (Evira, ELY, ProAgria, MTK, yksityinen neuvoja..) tai muuta tarkentavaa.

- ☐ peltoviljelyn tuotantoneuvonta
- ☐ _____
- ☐ kotieläintuotannon neuvonta
- ☐ _____
- ☐ neuvonta luomuun siirryttäessä
- ☐ _____
- ☐ neuvonta tuotantosuunnan vaihtuessa
- ☐ _____
- ☐ hakemusten täyttäminen
- ☐ _____
- ☐ tuotantoehtojen edellyttämä paperityö
- ☐ _____
- ☐ muuta, mitä
- ☐ _____
- ☐ en kaipaa neuvontaa tms. palveluja
- ☐ _____

Luomutuotantotarkastus tilallanne *

Mikä tuotantosuunta tilallanne tarkastettiin? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- ☐ peltokasviviljely
- ☐ peltokasviviljely (lisäksi tilalla on tavanomaisia eläimiä)
- ☐ kotieläintuotanto
- ☐ kasvihuonetuotanto
- ☐ alhaisen jalostusasteen elintarvikevalmistus
- ☐ joku muu

Tuotantotarkastuksen ajankohta

Tuotantotarkastukset pitää nykyisellään olla pääsääntöisesti tehtynä vuoden loppuun mennessä, mistä johtuen osa tarkastuksista tehdään kasvukauden ulkopuolella. Kasvukauden aikana tehty tarkastus voi olla vuorovaikutteisempi, mutta myös hankala osuessaan kiireiseen työaikaan. Kumpi ajankohta mielestäsi olisi parempi ja ovatko tarkastajat suhtautuneet ymmärtäväisesti, jos ehdotettu aika ei ole sopinut?

- ☐ tarkastus kasvukauden aikana
- ☐ tarkastus kasvukauden ulkopuolella
- ☐ tarkastuksen ajankohdalla ei ole merkitystä
- ☐ sopimaton ajankohta on voitu muuttaa tarkastajan kanssa
- ☐ tarkastus on tehty huonoon aikaan ja näin haitattu tilan toimintaa
- ☐ en osaa sanoa

Tuotantotarkastustapahtuman arviointi

Miten tuotantotarkastukset ovat tilallanne sujuneet ja osaatteko tulkita tarkastuksiin liittyviä asiakirjoja? 1 = huono tai välttävä, 2 = tyydyttävä, 3 = en osaa sanoa, 4 = hyvä, 5 = kiitettävä tai erinomainen

	1	2	3	4	5
Ennakkoilmoituksen yhteydessä annetut tarkastusta koskevat tiedot ja ohjeet olivat	○	○	○	○	○
Oma valmistautumiseni tarkastukseen oli (esim. käyttämällä itsearviointilomaketta tai ottamalla tarvittavat asiakirjat esille)	○	○	○	○	○
Luomutarkastaja saapui sovittuun aikaan	○	○	○	○	○
Luomutarkastajan ammattitaito ja asiantuntemus oli	○	○	○	○	○
Luomutarkastus oli selkeä ja käytännönläheinen	○	○	○	○	○
Tarkastuksen ilmapiiri oli	○	○	○	○	○

Luomutarkastaja kertoi riittävästi tarkastuksen lopputuloksesta	○ ○ ○ ○ ○
Tarkastajan laatiman tarkastuspöytäkirjan ymmärrettävyys oli	○ ○ ○ ○ ○
ELYn lähettämän tarkastuspäätöksen ymmärrettävyys oli	○ ○ ○ ○ ○
ELYn tarkastuspäätös tuli viiveettä	○ ○ ○ ○ ○
ELYn lähettämän poikkeuslupapäätöksen (esim. siemenlupa) ymmärrettävyys oli	○ ○ ○ ○ ○

Kommentoi edellisiä kohtia tai kerro miten kehittäisit luomutarkastusta (valtion tarkastuslaitos vai yksityisiä, tarkastus vuosittain vai harvemmin, perusteet jne.)

Luomutuotteideni myynti on

- ☐ helppoa: kysyntä ylittää tarjonnan
☐ suht kitkatonta ja kannattavaa
☐ suht kitkatonta, mutta hinta on huono
☐ työlästä tai kannattamatonta
☐ en osaa sanoa

Yhteistyömahdollisuudet

	olen mukana	haluaisin mukaan, mutta toiminta vierasta	ei kiinnosta
tilojen välinen rehukauppa	○	○	○
tilojen välinen urakointi	○	○	○
alueellinen viljelijäryhmä oppimistarkoitukseen	○	○	○
alueellinen viljelijäryhmä tuotantopanosten ostoihin / tuotteiden myynteihin	○	○	○

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen luomukäsittelijöiden arviointi *

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen luomukäsittelijät ovat Erkki Aro ja Eila Strang. 1 = huono tai välttävä, 2 = tyydyttävä, 3 = en osaa sanoa, 4 = hyvä, 5 = kiitettävä tai erinomainen

	1	2	3	4	5
joustavuus	○	○	○	○	○
nopeus	○	○	○	○	○
tavoitettavuus	○	○	○	○	○
halu auttaa / palvella	○	○	○	○	○
asiantuntemus / ammattitaito	○	○	○	○	○
menettelytapa, jossa samat henkilöt tekevät päätökset luomun tuotantotarkastuksesta ja luomusopimuksesta	○	○	○	○	○

Ruusut ja risut ELY-keskuksen toiminnalle luomuasioita koskien

Painavin syy siihen, ettei luomu ole vaihtoehto tilallani:

- ☐ tavanomainen tuotanto on kannattavampaa
- ☐ tavanomainen tuotanto on helpompaa
- ☐ tavanomaisessa tuotannossa tuotteeni on laadukkaampi
- ☐ uuden opetteluun ei ole aikaa tai kiinnostusta (esim. viljelymenetelmät tai tukiehdot)
- ☐ haluan pitää peltoni rikattomina
- ☐ mielestäni luomu ei ole ympäristöystävällistä
- ☐ peltoni / kasvini eivät sovellu luomuun
- ☐ olen lopettamassa tuotantotoiminnan
- ☐ muu syy, mikä / mitkä

Kommentteja ja ehdotuksia luomualan toimijoille (viranomaiset, neuvojat, edunvalvonta, viljelijät, kauppa tms.)

Julkaisusarjan nimi ja numero Raportteja 100/2013					
Vastuualue Elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri					
Tekijät Taina Kuokkanen (toim.)		Julkaisuaika Lokakuu 2013			
		Kustantaja /Julkaisija Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus			
		Hankkeen rahoittaja / toimeksiantaja Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus			
Julkaisun nimi Luumukysely 2013 Varsinais-Suomen luomutuottajat liputtavat laadun ja yhteistyön puolesta (Ekoänket 2013 Ekoproducenterna i Egentliga Finland flaggar för kvalitet och samarbete)					
Tiivistelmä MTK – Varsinais-Suomi, Varsinais-Suomen ELY- keskuksen maaseutupalvelut - yksikkö sekä ProAgria Länsi-Suomi toteuttivat vuonna 2013 alussa alueen maataloustuottajille suunnatun luonnonmukaista tuotantoa koskevan kyselyn, jolla selvitettiin luomutuottajien näkemyksiä neuvonta- ja viranomaismenettelystä luomutuotannon toimintaedellytysten edelleen kehittämiseksi. Kysely osoittautui tarpeelliseksi, sillä parannusmahdollisuuksia ja yhteistoimintamuotojen kehittämistä esitettiin aktiivisesti. Palautetta asiakaspalvelun ja viranomaismenettelyn laadusta annettiin runsaasti. Luomutuotannon kehittämisedellytysten painopisteet ovat tämän kyselyn perusteella erityisesti tiedon ja vertaistiedon jakamisessa, markkinoinnissa ja neuvontapalveluissa sekä viranomaismenettelyjen selkeyttämisessä. Luomuyhteistyöverkostossa suuri merkitys on luottamuksella, joka luo myönteisiä ja rahanarvoisia sosiaalisia pääomaresursseja ja hyödyttää luonnonmukaisen tuotannon kehitystä yleisesti ja eri luomutoimijoiden välistä yhteistyötä. Luomutuottajien keskeinen pyrkimys on toimia suomalaisen maatalouden parhaaksi yhdessä asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa, sekä tuottaa kuluttajille mahdollisimman laadukkaita ja puhtaita elintarvikkeita, luoda kestävä maataloutta sekä edistää kuluttajien ruokatietoisuutta.					
Asiasanat (YSA:n mukaan) Luomu, luomutarkastus, neuvontapalvelut, tiedottaminen, yhteistoiminta, paikallisuus, luottamus					
ISBN (Painettu)		ISBN (PDF) 978-952-257-883-9		ISSN-L 2242-2846	
				ISSN (painettu) 2242-2854	
www www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-883-9		Kieli Suomi	Sivumäärä 24
Julkaisun tilaukset Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, PL 523, 20101 Turku, puh. 0295 022 500 (vaihde).					
Kustannuspaikka ja -aika Turku 2013			Painotalo		

Publikationens serie och nummer Rapporter 100/2013				
Ansvarsområde Närings-, arbetskraft, kompetens och kultur				
Författare Taina Kuokkanen (red.)		Publiceringsdatum Oktober 2013		
		Utgivare / Förläggare Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland		
		Projektets finansör/uppdragsgivare Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland		
Publikationens titel Luomukysely 2013 Varsinais-Suomen luomutuottajat liputtavat laadun ja yhteistyön puolesta (Ekoänket 2013 Ekoproducenterna i Egentliga Finland flaggar för kvalitet och samarbete)				
Sammandrag MTK – Varsinais-Suomi, Egentliga Finlands ELY-centrals enhet för landsbygdstjänster samt ProAgria Länsi-Suomi skickade i början av 2013 till regionens lantbruksproducenter en enkät för att klarlägga ekoproducenternas synpunkter på rådgivnings- och myndighetsförandet i syfte att vidareutveckla verksamhetsbetingelserna för ekoproduktion. Enkäten var nyttig för man fick många förslag till förbättringsmöjligheter och sätt att utveckla samarbetsformerna. Det gavs rikligt med respons på kundservicens och myndighetsförandets kvalitet. Enligt denna enkät ligger fokus för förutsättningarna att utveckla ekoproduktionen särskilt på informationsspridning och informationsutbyte, marknadsföring och rådgivningstjänster samt förtydligande av myndighetsförfarandena. Inom samarbetsnätverket för ekoproduktion har förtroende en stor betydelse. Det skapar positiva och värdefulla resurser i form av socialt kapital och gagnar utvecklingen av den ekologiska produktionen i allmänhet och samarbetet mellan olika ekoaktörer. Ekoproducenternas centrala strävan är att arbeta för det finska jordbrukets bästa tillsammans med sakkunniga och myndigheter samt producera så högklassiga och rena livsmedel som möjligt för konsumenterna, skapa ett hållbart jordbruk samt göra konsumenterna medvetna om matens ursprung och kvalitet.				
Nyckelord (enligt Allärs) Eko, ekokontroll, rådgivningstjänster, information, samarbete, lokal, förtroende				
ISBN (tryckt)	ISBN (PDF) 978-952-257-883-9	ISSN-L 2242-2846	ISSN (tryckt)	ISSN (webbpublikation) 2242-2854
www www.ely-centralen.fi/publikationer www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-883-9		Språk Finska
Sidantal 24				
Beställningar Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland, PB 523, 20101Åbo, tel. 0295 022 500 (växel).				
Förläggningsort och datum Åbo 2013			Tryckeri	

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

RAPORTTEJA 100 | 2013

LUOMUKYSELY 2013
VARSINAIS-SUOMEN LUOMUTUOTTAJAT LIPUTTAVAT
LAADUN JA YHTEISTYÖN PUOLESTA

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-257-883-9 (PDF)

ISSN-L 2242-2846
ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-883-9
www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

